

РЕЦЕНЗІЯ

Новітнє дослідження судового контролю
у кримінальному провадженні¹

Прийняття та дія Кримінального процесуального кодексу України 2012 р., який у цілому врахував європейські стандарти прав людини у кримінальному провадженні, зумовили стрімке зростання кримінально-процесуальних досліджень “людиноцентричного” спрямування, а саме щодо прав, свобод та законних інтересів особи у кримінальному провадженні, їх гарантій. Не є винятком дослідження і окремих інститутів, які, хоча і не є новелами у контексті Кримінального процесуального кодексу України 2012 р., проте, були істотно модифіковані, зокрема, йдеться про інститут судового контролю. Відмітимо, що це інститут, який і за Кримінально-процесуальним кодексом 1960 р. був підданий дуже ґрунтовним розробкам, які, хоча і не втратили свого методологічного та теоретичного значення, проте, застаріли у силу зміни кримінального процесуального законодавства та, відповідно, нової практики його застосування. Проте, він не залишився забутим і після набуття чинності Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р., оскільки значна кількість наукових досліджень присвячена слідчому судді як суб’єкту здійснення судового контролю та його повноваженням, процесуальному порядку їх реалізації. Зупинятися на детальному викладенні переліку праць, які присвячені цим питанням, у силу

специфіки наукової рецензії, як видається, немає потреби, проте слід відмітити, що лише навіть на дисертаційному та монографічному рівнях науковий доробок окремих аспектів судового контролю є істотним: слід вказати дослідження О.Н. Агакерімова, О.В. Ануфрієвої, Л.М. Бабіч, О.В. Білоуса, Д.М. Валігури, К.Д. Волкова, Г.В. Денісової, М.І. Дерев’янка, І.Л. Дідюк, С.В. Завади, А.В. Захарка, Т.Г. Ільєвої, А.Б. Касумової, О.М. Коріняк, В.В. Косова, Д.Є. Крикливця, Г.М. Куцкір, К.Є. Лисенкової, О.В. Малахової, А.М. Мельник, Н.С. Моргун, Ю.Д. Москалюк, О.В. Музиченка, С.О. Пшенічка, В.В. Рожнової, Д.О. Савицького, О.В. Сівак, Р.І. Тракала, Л.Д. Удалової, Д.В. Шилової, В.В. Шума. Саме тому була наявна наукова потреба у комплексному дослідженні судового контролю у кримінальному провадженні, що і було зроблено М.А. Макаровим у його монографії на тему: «Судовий контроль у кримінальному провадженні», у якій на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. комплексно розглянуто проблематику судового контролю у кримінальному процесі.

Рецензована монографія характеризується вдалим структуруванням; автор від розгляду теоретичних основ судового контролю у кримінальному процесі логічно переходить до характе-

¹ Макаров М.А. Судовий контроль у кримінальному провадженні [Монографія] / М.А. Макаров. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 340 с.

ристики основних напрямків судового контролю у досудовому провадженні (рішення слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження; прийняття слідчим суддею рішення про проведення процесуальних дій; оскарження слідчому судді рішень, дій чи бездіяльності слідчого та прокурора).

Так, у Розділі 1 автор розкриває питання розвитку кримінального процесуального законодавства щодо здійснення судового контролю; статус слідчого судді; поняття та види судового контролю у кримінальному процесі; межі судового контролю у кримінальному процесі. Розділ 2 присвячено дослідженню загальних правил застосування заходів забезпечення кримінального провадження, а також рішень слідчого судді про привід, накладення грошового стягнення, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом, відсторонення від посади, тимчасовий доступ до речей і документів, накладення арешту на майно, застосування запобіжних заходів; досліджено і процесуальний порядок застосування заходів забезпечення кримінального провадження. У Розділі 3, який іменується «Прийняття слідчим суддею рішення про проведення процесуальних дій», розглянуто питання дозволів на проведення слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи, на проведення негласних слідчих (розшукових) дій; допиту свідка та потерпілого під час досудового розслідування у судовому засіданні; прийняття рішення про проведення експертизи; прийняття рішення про проведення інших процесуальних дій. Проблематиці оскарження слідчому судді рішень, дій чи бездіяльності слідчого та прокурора присвячено Розділ 4 монографії, у якому розкрито предмет оскарження,

суб'єкти, строки та порядок оскарження, розгляд слідчим суддею скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого та прокурора. Слід відмітити послідовність розгляду питань у кожному окремому розділі.

У висновках автором наведені найбільш важливі теоретичні положення дослідження, а також ряд цікавих та ґрунтовних пропозицій до чинного кримінального процесуального законодавства. Так, слід особливо відмітити такі пропозиції: ст. 142 КПК — доповнити положеннями про: постановлення слідчим суддею ухвали про повернення прокурору клопотання про здійснення приводу для усунення недоліків, якщо воно подано без додержання вимог ст. 141 КПК; розгляд цього клопотання за участю прокурора або слідчого; право слідчого судді заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про застосування приводу; вимоги до ухвали слідчого судді про здійснення приводу; ст. 146 КПК — доповнити положеннями про: постановлення слідчим суддею ухвали про повернення прокурору клопотання про накладення грошового стягнення для усунення недоліків, якщо воно подано без додержання вимог, встановлених ст. 145 КПК; обов'язок слідчого, прокурора приймати участь у судовому засіданні під час розгляду цього клопотання; право слідчого судді за клопотанням учасників розгляду заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про застосування цього заходу; вимоги до ухвали слідчого судді про накладення грошового стягнення; ст. 163 КПК доповнити положеннями про: постановлення слідчим суддею ухвали про повернення прокурору клопотання про застосування цього заходу, якщо

воно подано стороною обвинувачення без додержання встановлених вимог; негайне після отримання клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів здійснення слідчим суддею виклику особи, у володінні якої вони знаходяться; строк розгляду слідчим суддею вказаного клопотання; право слідчого судді під час його розгляду за клопотанням учасників розгляду заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про застосування цього заходу забезпечення кримінального провадження; та ряд інших.

Робота ґрунтується на достатній кількості нормативних, доктринальних та емпіричних джерел (хоча щодо останніх відмітимо, що робота такого рівня потребує більш широкій репрезентативності практики Європейського суду з прав людини та ухвал слідчих суддів). Таким чином, науковий рівень дослідження є належним, робота є цікавою, комплексною науковою працею, яка має теоретичне та практичне значення.

Проте, як і будь-яке наукове дослідження такого рівня, робота містить певні дискусійні твердження, а щодо деяких положень можливо висловити окремі зауваження та пропозиції.

1. На думку рецензента, назва монографії вимагає розгляду досліджуваної проблематики у більш широкому контексті, зокрема, у контексті процесуального контролю у кримінальному провадженні. Судовий контроль у кримінальному провадженні може бути розглянутий не тільки у контексті досудового провадження (що зроблено у монографії), а і у контексті стадій перевірки судових рішень (у тому числі й ухвал слідчого судді). Саме тому доцільно було б дослідити у Розділі 1 проблематику

процесуального контролю у кримінальному провадженні у співвідношенні із судовим контролем у кримінальному провадженні у цілому та у досудовому провадженні.

2. Важливим питанням реалізації повноважень слідчого судді у досудовому провадженні є його роль у кримінально-процесуальному доказуванні. Автором монографії присвячено йому деяку увагу у контексті заходів забезпечення кримінального провадження, дозволу на проведення слідчих (розшукових) дій у житлі чи іншому володінні особи, але, як видається, це питання має більш широкий характер. Тим більше, що не вирішеними у доктрині є проблеми покладення на слідчого суддю тягаря, обов'язку доказування, його повноважень із збирання та перевірки доказів. Відповідно, роль слідчого судді у кримінально-процесуальному доказуванні мала б бути розглянута у контексті реалізації всіх його повноважень.

3. На с. 51 автор зазначає: «... крім попереджувального та подальшого судового контролю, можна виділити третій його вид, до якого слід віднести повноваження слідчого судді, що не пов'язані з прийняттям рішення про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, наданням дозволів на проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, розглядом скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора». Разом з тим, у тексті монографії слід було б чіткіше відобразити предметну специфіку цього напрямку судового контролю порівняно із іншими напрямками, що обґрунтувала б його самостійний характер.

4. Складно погодитись із пропозицією автора виключити з ч. 4 ст. 193 КПК положення про право слідчого судді за власною ініціативою заслу-

хати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення питання про застосування запобіжного заходу. Враховуючи важливість конституційного та конвенційного права на свободу та особисту недоторканність, яке потенційно може бути обмежено, наведене положення виступає важливою гарантією недопустимості свавільного позбавлення особи свободи, і, на думку рецензента, не може бути виключене з Кримінального процесуального кодексу України.

Разом з тим, наведені зауваження у цілому мають дискусійний характер

та відображають проблемність та важливість дослідженої автором теми, а також власний погляд рецензента щодо цих питань. Науковий рівень монографії, її теоретичне та практичне значення дозволяють зробити висновок, що рецензоване дослідження є внеском у кримінально-процесуальну доктрину України та може бути використане як при подальшій розробці проблематики судового контролю у кримінальному провадженні, так і при вдосконаленні положень кримінального процесуального законодавства, слідчо-прокурорської та судової практик.

*Доктор юридичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри кримінального
процесу Національного університету
«Одеська юридична академія»*

I.В. Гловюк

